

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОBOB'ЯЗКИ МОЛОДИХ ВИКЛАДАЧІВ ЯК СКЛАДОВА ЇХ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Дяченко Н.О.

Інститут вищої освіти

Національної академії педагогічних наук України

У статті проаналізовано нормативно-законодавчу базу з питань професійної діяльності науково-педагогічних працівників. Проаналізовано посадові обов'язки таких посад як асистент та викладач вітчизняних та зарубіжних закладів вищої освіти. Розкрито загальні вимоги до викладачів та приведено приклади їх функціональних обов'язків. Визначено, що є необхідність удосконалити систему вимог та обов'язків до такої категорії науково-педагогічних працівників як молодий викладач.

Ключові слова: науково-педагогічні працівники, молодий викладач, асистент, посадові обов'язки науково-педагогічних працівників.

Постановка проблеми. Вища освіта України, перебуваючи у стані трансформації від застарілого досвіду радянської системи до входження у Європейський освітній простір, потребує змін не тільки на законодавчому рівні, а й на рівні перетворення розуміння нових підходів до цієї системи. Відповідно, університети мають взяти виклик на себе щодо виконання цих змін в реальності, а не в теорії. Виконавцями відповідних дій має стати весь академічний склад – від ректорів до PhD студентів, які мають за досить короткий час не тільки сприйняти це на особистісно-емоційному рівні, але й змінити власний стиль управління/викладання. Тому найбільшу увагу необхідно приділити питанню професійного розвитку науково-педагогічних працівників, особливо такої категорії як молоді викладачі.

У попередньому дослідженні було визначено, що молодий викладач це особа, що закінчила вищий навчальний заклад або отримала науковий ступінь та займає посаду асистента протягом трьох років [4]. Проте досить часто молодий викладач, який тільки починає працювати, вимушений здійснювати науково-педагогічну діяльність на рівні досвідчених викладачів. Це в результаті призводить до зниження мотивації у роботі, задоволеності від неї, а найголовніше – до погіршення якості викладання та результативності навчання у студентів. Саме тому необхідно чітко розуміти ті вимоги та обов'язки, що має виконувати молодий викладач на робочому місці.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасних дослідженнях вітчизняних вчених до проблем у межах категорії молодих викладачів почали звертатися нещодавно, проте у 90-х роках цьому питанню приділялось більше уваги. Цей факт засвідчено у працях науковців, які розглядали питання професійного становлення вчителя (Г. Балл, Н. Кузьміна, В. Семиченко, С. Сисоєва); сутність професійної діяльності вчителя/викладача обґрунтовували Ю. Кулюткін, Г. Нагорна, Г. Сухобська, В. Сластьонін.

Сучасні дослідники, аналізуючи категорію молодих викладачів звертають увагу на різні аспекти їх професійного розвитку. Про діяльність науково-педагогічних працівників згадується в працях О. Власенко [1], А. Войтович [2] О. Волобуєвої [3], О. Жабенко [5].

Особливості професійної діяльності молодих викладачів у військовому вищому навчально-

му закладі розкрито в публікації Т. Сусліва [9]. Професійна діяльність молодих викладачів обговорюється у працях Т. Федірчик [10], Т. Чувакова [11], проте кількість таких праць обмежена.

Synthia Korpan досліджує питання щодо особливостей професійної діяльності асистентів та подає новий погляд на те, як асистенти викладачів мають готуватися до виконання професійних обов'язків [12].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. У Законі України «Про вищу освіту» [6] зазначаються ті види діяльності, що науково-педагогічні працівники провадять на робочому місці, а саме: навчальну, методичну, наукову (науково-технічну, мистецьку) та організаційну діяльність.

У цьому контексті доцільно розрізняти яку саме діяльність має виконувати молодий викладач у порівнянні з досвідченим. Тобто, виокремити ті види діяльності, що виконує викладач на початку своєї професійної діяльності. Для цього необхідно проаналізувати посадові обов'язки таких посад як асистент та викладач. Оскільки є певна типова форма складання посадових інструкцій, то під час аналізу було звернено увагу на наступні моменти: чи потрібен науково-педагогічний стаж, кваліфікаційні вимоги, завдання та обов'язки працівника й вимоги до професійних знань.

Метою статті є визначення функціональних обов'язків молодих викладачів у їх професійній діяльності.

Виклад основного матеріалу. Для досягнення поставленої у статті мети першим завданням постає аналіз нормативно-правових документів щодо професійної діяльності науково-педагогічних працівників.

Слід зазначити, що є загальні вимоги до будь якої категорії науково-педагогічних працівників, а саме:

- знання законодавчої бази з питань вищої освіти України;
- стратегічні напрями розвитку вищої освіти в Україні з урахуванням сучасних новітніх досягнень в освітній сфері Європейських країн;
- володіння державною мовою;
- бути впевненим користувачем ПК та вміти використовувати його у професійній діяльності;
- знання щодо механізму оформлення прав інтелектуальної власності;

– додержуватися норм педагогічної етики, моралі, поважати гідність осіб, які навчаються в університеті.

Проаналізовані посадові інструкції асистента та викладача закладів вищої освіти [7; 8], дозволили визначити наступні вимоги до професійної діяльності (таблиця 1).

Проведений аналіз дозволив визначити, що майже відсутня різниця між професійною діяльністю асистента та викладача, окрім того, що асистент тільки впроваджує та використовує у професійній діяльності новітні освітні методи, технології та методичні розробки інших науково-педагогічних працівників. І вже тільки на посаді викладача з'являється можливість під керівництвом професора брати участь у розробці методичних посібників та планувати їх забезпечення. Проте на практиці, часто асистенту (молодому спеціалісту) доручають на першому ж році викладати дисципліну та розробляти методичні рекомендації до неї. Це звісно приводить до зниження якості освітнього процесу, збільшення не тільки навчального, а й морального навантаження на науково-педагогічного працівника. Вищезазначене призводить до того, що кількість часу, що асистент або викладач мають витратити на підготовку якісного лекційного або практичного

заняття, для професійного саморозвитку, натомість вони витрачають на виконання завдань у яких вони не мають досвіду.

Викладач, на відміну від асистента, маючи досвід викладацької діяльності від 2 років, вже бере участь у розробленні методичних рекомендацій до дисципліни, що викладає та межі його викладацької діяльності дещо розширюються.

Порівняємо обов'язки асистента або викладача у європейських закладах вищої освіти. Слід зауважити, що назви академічного складу університетів різняться в залежності від країни. Наприклад, первинною посадою в таких країнах як Великобританія, Австралія, Канада та Ірландія є Assistant lecturer (еквівалентно посаді асистент) та Lecturer (викладач). В американській ієрархії найнижчі ступені це Lecturer (викладач) та Instructor (інструктор/асистент). Обов'язки та відповідальність кожного рангу прописані у спеціальних методичних рекомендаціях (Faculty Code/Guide) [13]. Тому першочерговим завданням молодого викладача постає у вивченні цих рекомендацій, їх осмисленні та сприйнятті.

Відносно зайнятої посади, очікується, що члени факультету повинні навчати якісно, наскільки це можливо, збільшувати власний доробок у науково-

Таблиця 1

Професійна діяльність молодих викладачів (посадові обов'язки)

Вимоги	Асистент	Викладач
Стаж роботи	Не вимагається	Не менше 2-х років
Кваліфікація	Магістр	Магістр
Завдання та обов'язки	<ul style="list-style-type: none"> – здійснювати навчально-виховну роботу та проводити <i>практичні та лабораторні</i> заняття з відповідної навчальної дисципліни; – постійно підвищувати педагогічну майстерність, наукову кваліфікацію, професійний рівень, впроваджувати інноваційні підходи до навчання та сучасні ІКТ-технології; – забезпечувати високий науково-теоретичний та методичний рівень викладання дисциплін у повному обсязі освітньої програми відповідної спеціальності; – <i>впроваджувати</i> в освітній процес сучасні інноваційні методи, формувати у студентів навички творчого, самостійного підходу до освоєння теоретичного матеріалу; – організовувати та забезпечувати контроль самостійної та навчальної роботи студентів, аналізувати їх успішність; – брати участь у міжнародній науково-освітній діяльності, у тому числі за механізмами реалізації академічної мобільності, грантової діяльності тощо; – бути виконавцем науково-дослідної тематики. 	<ul style="list-style-type: none"> – проводити навчальну і навчально-методичну роботу з усіх видів навчальних занять; – постійно підвищувати педагогічну майстерність, наукову кваліфікацію, професійний рівень; – забезпечувати високий науково-теоретичний та методичний рівень викладання дисциплін у повному обсязі освітньої програми відповідної спеціальності; – під керівництвом професора, доцента <i>розробляти</i> методичні посібники з відповідних видів навчальних занять, організовувати і планувати методичне і технічне їх забезпечення; – забезпечувати контроль навчальної роботи студентів та аналізувати його успішність, брати участь в організації їх науково-дослідної роботи; – брати участь у міжнародній науково-освітній діяльності, у тому числі за механізмами реалізації академічної мобільності, грантової діяльності тощо; – забезпечувати виконання навчальних планів і програм, брати участь у науково-дослідній роботі кафедри.
Вимоги до професійних знань	<ul style="list-style-type: none"> – галузеві освітні стандарти за відповідними програмами вищої освіти; – стратегічні напрями розвитку вищої освіти в Україні з урахуванням сучасних новітніх досягнень в освітній сфері Європейських країн; – теоретичні матеріали у відповідній освітній галузі; – правила застосування й експлуатації комп'ютерної техніки; – основні методи пошуку, збору, зберігання, обробки, надання, розповсюдження інформації, необхідної для здійснення науково-дослідної діяльності. 	<ul style="list-style-type: none"> – освітні стандарти за відповідними програмами вищої освіти; – порядок складання навчальних планів; – методи і способи використання освітніх технологій, зокрема дистанційних; – вимоги до роботи на персональних комп'ютерах, інших електронно-цифрових пристроях.

дослідній або творчій роботі та активно займатися діяльністю, що служить університету та більшій громаді. Наприклад, перерахуємо мінімальні вимоги до асистента (Assistant lecturer/Instructor):

- володіти викладацькою компетентністю;
- необхідно продемонструвати розуміння теоретичного змісту не менш ніж двох курсів на посаді інструктора;
- необхідно закінчити відповідну програму для випускників, що визнана університетом протягом встановленого Університетом терміну;
- необхідно брати участь у діяльності факультету, наприклад зустрічі, консультування та ін.;
- позиціонувати академічну добросовісність та професійну етику [15].

Для посади Assistant Professor (викладач/асистент професора) визначаються наступні вимоги:

- мати ступінь магістра або магістра наук і розпочати PhD навчання й завершити програму протягом періоду, встановленого університетом;
- якість роботи в аспірантурі повинна перевищувати середню; володіти здатністю підтримувати інтелектуальне зростання;
- необхідно підтримувати вищу, ніж задовільна, оцінку викладацької діяльності, що заснована на відгуках студентів, викладацькому портфоліо та інших підтвердженнях;
- необхідно брати участь у дослідницькій діяльності або творчій роботі у складі дослідницької чи творчої проектною команди;
- необхідно публікуватися або продукувати творчу роботу, в певній якості та кількості, відповідно до стандартів займаної посади та у визначених позиціях (як провідний автор, співавтор або співавтор творчої роботи);

– необхідно проявляти готовність та прагнення до постійної участі в діяльності підрозділу, департаменту та університету [15].

Під час виконання своїх обов'язків науково-педагогічні працівники мають академічну свободу незалежно від займаної посади. Одночасно, виконуючи свої обов'язки, що передбачені правилами та положеннями університету, викладачі користуються академічною свободою у викладанні дисциплін, у виборі предмету досліджень, а також у вираженні власних ідей, які вони вважають правильними [14].

Вищезазначене дозволяє молодим викладачам чітко усвідомити обов'язки, які вони будуть виконувати на робочому місці, що в результаті дає можливість у подальшому спланувати власний професійний розвиток.

Висновки з даного дослідження та перспективи подальшого розвитку в цьому напрямку. Теоретичний аналіз, порівняння вимог та обов'язків до науково-педагогічних працівників вітчизняних та зарубіжних закладів вищої освіти дозволив зробити наступні висновки. По-перше, визначено, що є необхідність удосконалити систему вимог та обов'язків до науково-педагогічних працівників вітчизняних закладів вищої освіти для підвищення якості викладання та для створення умов професійного розвитку саме молодих викладачів. По-друге, проведене дослідження дозволило визначити головні функції у професійній діяльності науково-педагогічних працівників зарубіжних закладів вищої освіти, а саме: навчання (teaching role), дослідження (research role) та служіння (service role). Перераховані функції можуть стати основою для визначення вимог та обов'язків науково-педагогічних працівників вітчизняних закладів вищої освіти.

Список літератури:

1. Власенко О.О. Педагогічна діяльність викладача вищої школи: теоретичний аспект. Електронний ресурс. – Режим доступу: file:///C:/Users/User/Downloads/Two_2014_3_15.pdf
2. Войтович А. І. Формування індивідуального стилю педагогічної діяльності викладача вищого військового навчального закладу: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Войтович Андрій Іванович; Національна академія державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького. – Хмельницький, 2007. – 244 с.
3. Волобуєва О.Ф. Професійна діяльність сучасного викладача вищої школи: виклики та пріоритети. Електронний ресурс. – Режим доступу: [file:///C:/Users/User/Downloads/znpnarv_ppn_2014_4_36%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/znpnarv_ppn_2014_4_36%20(1).pdf)
4. Дяченко Н.О. Сутність поняття молодий викладач // Молодий вчений. – 2017. – № 7(47). – С. 280–284
5. Жабенко О.В. Особливості професійного розвитку науково-педагогічних працівників закладів вищої освіти України. – Електронний ресурс. – Режим доступу: http://molodyvchenu.in.ua/files/journal/2017/7_47_2017.pdf
6. Закон України «Про вищу освіту» – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/page4>
7. Посадові інструкції науково-педагогічних працівників Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.npu.edu.ua/index.php/ua/component/content/article/260-struktura/viddil-kadriv/2709-posadovi-instruktsii>
8. Посадові інструкції науково-педагогічних працівників Сумського державного університету, 2017. – Електронний ресурс. – Режим доступу: http://sumdu.edu.ua/ukr/general/normative-base/posadovi-documenty.html#section_2
9. Суслов Т. Специфіка професійної діяльності молодого викладача у вищому військовому навчальному закладі. – Електронний ресурс. – Режим доступу: file:///C:/Users/User/Downloads/znpnadpcpn_2016_2_16.pdf
10. Федірчик Т.Д. Теоретико-методичні засади розвитку педагогічного професіоналізму молодого викладача вищої школи в процесі науково-педагогічної діяльності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Федірчик Тетяна Дмитрівна. – Чернівці, 2016. – 452 с.
11. Чувакова Т. Г. Професійне становлення молодого вчителя у США: автореф. дис. ... канд. пед. наук / Т. Г. Чувакова. – К., 2004. – 20 с.
12. Cynthia Korpan From Teaching Assistant (TA) Training to Workplace Learning. Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1060230.pdf>
13. Faculty Code and Governance. – University of Washington. – Chapter 24. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://www.washington.edu/admin/rules/policies/FCG/FCCH24.html>
14. Faculty Roles and Responsibilities – The Teaching Role, The Research Role, The Service Role, Integration of Faculty Roles and Responsibilities. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://education.stateuniversity.com/pages/1972/Faculty-Roles-Responsibilities.html>

15. Shaping our Institutional Future: A Statement on Faculty Tenure, Rank and Promotion, UP System Manual Series 2, ОВРАА, 2011. – Электронный ресурс. – Режим доступа: <http://www.overd.upd.edu.ph/wp-content/uploads/2012/04/1.-Faculty-Manual-Interim-Edition-2011.pdf>

Дяченко Н.А.

Институт высшего образования
Национальной академии педагогических наук Украины

ФУНКЦИОНАЛЬНЫЕ ОБЯЗАННОСТИ МОЛОДЫХ ПРЕПОДАВАТЕЛЕЙ КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ ИХ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Аннотация

В статье проанализирована нормативно-законодательная база по вопросам профессиональной деятельности научно-педагогических работников. Проанализированы должностные обязанности таких должностей как ассистент и преподаватель отечественных и зарубежных высших учебных заведений. Раскрыты общие требования к преподавателям и приведены примеры их функциональных обязанностей. Определено, что есть необходимость совершенствовать систему требований и обязанностей к такой категории научно-педагогических работников как молодой преподаватель.

Ключевые слова: научно-педагогические работники, молодой преподаватель, ассистент, должностные обязанности научно-педагогических работников.

Diachenko N.O.

Institute of Higher Education
of National Academy of Sciences of Ukraine

FUNCTIONAL RESPONSIBILITIES OF FACULTY MEMBERS AS A PART OF THEIR PROFESSIONAL ACTIVITIES

Summary

The article analyzes the normative-legislative base on issues of professional activity of faculty members. The official duties of such positions as an assistant and teacher of the domestic and foreign higher education institutions are analyzed. The general requirements for teachers are revealed and examples of their functional duties are given. It is determined that there is a need to improve the system of requirements and responsibilities for such category of faculty members as an assistant lecturer and lecture.

Keywords: faculty members, assistant lecturer, lecture, duties of faculty members.